

Een nieuw sterren-ensemble

Pierre Koning

*De auteur is als programmaleider Arbeid verbonden aan het Centraal Planbureau te Den Haag.
pwck@cpb.nl*

Het gaat nu toch echt gebeuren: beleidsmakers die wetenschappers serieus nemen en wetenschappers die zich inspinnen voor beleid. Sinds enige maanden bestaat namelijk de Wetenschappelijke Adviesgroep voor Reïntegratie- en Arbeidsmarktbeleid. Deze adviesgroep is door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) in het leven geroepen om “meer eenduidig en gezaghebbend het inzicht in de netto-effectiviteit van het reïntegratiebeleid te vergroten” (SZW, 2005). De adviesgroep zal eerst de standaard zetten voor deugdelijk onderzoek en de opzet van een goede datahuishouding. Vervolgens toetst de adviesgroep de onderzoeksplannen en onderzoeksresultaten van zowel wetenschappers als commerciële bureaus: voldoen deze aan de standaard? Vier jaar na dato lijkt hiermee één van de aanbevelingen van het Interdepartementale Beleidsonderzoek (IBO) ‘Aan de Slag’ uit 2001 te zijn ingewilligd: “Richt de evaluaties van het arbeidsmarktbeleid doeltreffender in” (ministerie van SZW, 2001).

Dat het ministerie deze toetsing serieus neemt, blijkt wel uit het feit dat de leden van de adviesgroep tot de wetenschappelijke top van Nederland op dit terrein behoren – een nieuw sterrenensemble.¹ En waarom ook niet? Bij de evaluatie van arbeidsmarktbeleid gaan beleid en wetenschap goed hand in hand: het gaat immers om heldere, beleidsrelevante vragen (werkt beleid of niet?) die doorgaans om geavanceerde, uitdagende schattingsmethoden vragen. Dat biedt voor beide wat wils.

Is het al goud wat er blinkt? Nee, er zijn verschillende valkuilen. Ten eerste: stel nu eens dat blijkt dat scholing voor werklozen niet of nauwelijks tot werkhervatting leidt. Dit is niet denkbeeldig. Wetenschappers zijn veelal sceptisch over de effectiviteit van scholing voor (langdurig) werklozen en de empirie werkt tot dusver ook niet echt mee. Vaak treden hier belangrijke *lock in*-effecten op, waardoor de werkhervattingskans zelfs negatief kan worden beïnvloed. Dergelijk slecht nieuws druist in tegen recente pleidooien van departementen en sociale partners voor een scholingsoffensief. De harmonieuze verstandhouding tussen ministerie en de adviesgroep zou dan onder druk komen te staan.

Het tweede gevaar komt voort uit decentralisatie en privatisering. Door invoering van de Wet Werk en Bijstand is de verantwoordelijkheid voor instroom/doorstroombanen en reïntegratietrajecten overgeheveld naar gemeenten. Daar kunnen goede redenen voor zijn, maar voor onderzoekers is dit slecht nieuws. Voorheen had het ministerie een regierol bij het verzamelen van gegevens. Nu is het aan de gemeenten zelf om dit te doen en te evalueren. Onderzoekers kunnen een appèl doen aan de gemeenten om gegevens te leveren, maar of het in hun belang is dat evaluaties van hun beleid openbaar worden, is nog maar de vraag. Ook voor de reïntegratie bij ziekte- en arbeidsongeschiktheid geldt dat de rol van de overheid beperkt is. Hier heeft in de jaren negentig privatisering plaatsgevonden, met de

verlenging van de loondoorbetalingsperiode met het tweede ziektejaar als meest recente wapenfeit. Wat resteert als taak voor de (centrale) overheid is de WW. De eerlijkheid gebiedt evenwel te zeggen dat de middelen die hier omgaan in reïntegratie, slechts een fractie bedragen van de totale reïntegratiemarkt. Dit roept zelfs de vraag op of de huidige constellatie – een adviesgroep ten dienste van het ministerie – niet achterhaald is. De probleem-eigenaren bevinden zich immers vooral buiten Den Haag.

Het derde gevaar is de ivoren toren. De adviesraad behoort tot de wetenschappelijke top van Nederland. Wellicht zullen zij het snel eens kunnen worden over de voorwaarden voor deugdelijk econometrisch onderzoek. Het werk van de adviesgroep bestaat echter uit meer dan nadenken over goed onderzoek. Lijvige onderzoeksrapporten zullen moeten worden doorgeworfeld. Daarnaast vergt het nogal wat inspanningen om te doorgronden wat er nu aan informatie ligt bij CBS, UWV, gemeenten, de belastingdienst en reïntegratiebedrijven. Het spreekt voor zich dat deze activiteiten niet primair de taak zijn van de adviesgroep. Beleidsambtenaren zullen immers de boodschap moeten overbrengen. Wel bestaat zo het gevaar dat, na alle schakels in het beleidsproces, de oorspronkelijke adviezen van de groep in al hun schoonheid sterven. Andersom kunnen ook problemen ontstaan: zonder directe feedback van instanties kan de adviesgroep moeilijk inschatten waarom dataverzameling soms zo moeilijk kan zijn en wat daaraan te doen is. Directe communicatie is dus onontbeerlijk.

Laat er geen misverstand over bestaan: deze adviesgroep is een initiatief dat te prijzen is. Laat dit ook een voorbeeld zijn voor de andere ministeries. Bij de evaluatie van arbeidsmarktbeleid zijn wetenschap en beleid elkaar nog nooit zo dicht genaderd als nu. Wil de opzet echter daadwerkelijk slagen, dan vergt dit wel de nodige inspanningen. De adviesgroep zal zich niet alleen kritisch, maar ook constructief moeten opstellen. Niet alleen moet de groep slecht nieuws brengen, maar ook aangeven welk arbeidsmarktbeleid voor wie vermoedelijk wél werkt. De adviesgroep zal ook contact moeten hebben met andere partijen dan het ministerie alleen. Nu bestaat namelijk de merkwaardige situatie, dat een adviesgroep beleidsmakers adviseert, die besloten hebben dat andere partijen arbeidsmarktbeleid moeten maken. Aansluiting bij een recent initiatief van RWI om samen met verschillende marktpartijen de kwaliteit en effectiviteit van de reïntegratie-instrumenten beter inzichtelijk te maken, ligt daarom voor de hand (RWI, 2005).

Tot slot: zorg voor een stevige brug tussen de adviesgroep en degenen die de data verzamelen en beheren. Dit betekent dat de adviesgroep zich niet beperkt tot een regulier samenzijn in de Haagse burelen. Goed advies is duur, maar advies dat leidt tot goed beleid, is onbetaalbaar. ■

Literatuur

- Ministerie van SZW (2001) *Aan de slag*. Den Haag.
Ministerie van SZW (2005) Brief aan de Tweede Kamer van staatssecretaris Van Hoof (kenmerk: AM/BR/05/12414), 1 maart, Den Haag.
RWI (2005) *Convenant bevordering transparantie markt voor reïntegratie- en arbodienstverlening*. 9 maart, www.rwi.nl.

1 Vooralsnog hebben Hugo Keuzenkamp, Gerard van den Berg, Jan van Ours, Hessel Oosterbeek, Joop Hartog, Jaap de Koning en Godfried Engbersen zitting genomen in de adviesgroep.